

## ПОЧАТКИ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА СУМЩИНІ

Єрмоленко А., студентка групи ПР-72

Роботу виконано в рамках держбюджетної теми №108.01.03.06-08 - "Історичні етапи заселення і формування державних структур на території Північно-Східної України (з давніх часів до кінця 18 ст.)".

Історичне краєзнавство на Сумщині має багаті традиції, хоча організаційне оформлення історико-краєзнавчого руху й відбулося саме на межі ХІХ-ХХ ст. Перші ж документально зафіксовані свідчення про історико-краєзнавчі спостереження на Сумщині відносяться до кінця ХVІ - середини ХVІІ ст., коли розпочався процес активного заселення Слобожанщини і прилеглих земель переселенцями з Лівобережжя і суміжних теренів Московської держави.

Пов'язані ці спостереження з добуванням селітри, для чого використовувалися збагаченні органічними речовинами насипи курганів і вали городищ. Документи Помісного, Посольського і Розрядного приказів московського уряду, листування керівництва Польщі, Кримського ханства, Гетьманщини та Московської держави зберігаються у різних архівних та музейних установах України, Росії та Польщі.

Зокрема на території Сумської області окремі грамоти тих часів знаходяться у Сумському та Путивльському краєзнавчих музеях. В них часто звертається особлива увага на знайдені під час селітродобування кістки та різні речі, що супроводжували поховальний обряд, і висловлюються думки, що кургани та вали є залишками древніх об'єктів.

Це був період первісного, пасивного накопичення історико-краєзнавчих знань, проте їхні публікація та опрацювання в наш час дозволяють локалізувати деякі втрачені археологічні об'єкти, місця розгашування старих бродів, уточнити старі назви населених пунктів, водойм та урочищ.

Так, зокрема, у низці грамот, виявлених у фондах Путивльського краєзнавчого музею, зустрічаються согні назв і коротких описів території від Середнього Сейму до Сіверського Донця.

Особливий інтерес становить згадка про озеро Русь, про яке йдеться і у “Слові о полку Ігоревім”. Це документ 1633 р., затверджений царем Михайлом Федоровичем за підписом відомого путивльського воєводи Микифора Плещеева “*Выписка с отдельной книги о выделении путивльцам Семену Ивановичу Черепову и Фролу Алексеевичу Некрасову поместий и угодий по обыскным речам*”. Наводимо відповідне місце: “*три озера Перемятин, озерко Орлее, озерко Радомль, струга Сажева, озерко Белое с озерко Руса*”.

Тепер, завдяки досить точному вказанню у тексті грамоти, де названі і інші топоніми, вдалося однозначно локалізувати цей історичний об’єкт. Це надзвичайно важливо, оскільки дозволяє географічно прив’язати місце битви русичів з ханом Гзою під час нападу половців у 1185 р. В цій же грамоті згадується і Глушецьке городище, залишки якого нині знаходяться на околиці с.Піски Буринського району Сумської області.

Козацькі літописи, хроніки та щоденники представників української політичної еліти XVIII-XIX ст. становлять надзвичайно цінне, але належним чином ще не оцінене (частково і не видане) джерело інформації про пізнє українське середньовіччя, а зокрема і про наш край цієї епохи.

Тут зберігається змістовний фактаж місцевого, краєзнавчого рівня: назви населених пунктів, річок, урочищ, згадки про архітектурні об’єкти, описи тогочасних природних умов та кліматичних особливостей, зрештою прізвища, що тоді тільки закріплювалися і часто відбивали не лише професійну приналежність, а й місця народження чи проживання. Правда, щодо усвідомлення важливої ролі матеріальних пам’яток, то лише поодинокі фахівці кінця XVIII-XIX ст. розуміли їх значення.

Зважаючи на вищенаведені дані, можемо певною мірою стверджувати, що історичне минуле території нинішньої Сумщини привертало до себе увагу з кінця XVI ст. Початковий інтерес важко назвати науковим, але згодом (з кінця XVIII ст.) почали з’являтися досить професійні роботи історико-краєзнавчого спрямування, серед яких праці Домонтовича, Філарета Гумілевського, Шафонського та інш.

Наук. кер. – доц. Звагельський В.Б.